

Steliana BĂLTUȚĂ

UN VECHI OBICEI DIN MITOLOGIA POPULARĂ DE PURIFICARE A SPAȚIULUI SĂTESC LA TOCILENI, PE PRAGUL DE TRECERE DINTRE ANI

Cuvinte – cheie: *obicei; mitologie; ritualuri; sacralitate; foc; an vechi; an nou*

O invitație primită pe 2 ianuarie 2018 în satul Tocileni, comuna Stăuceni, județul Botoșani, de la familia de cunoscuți meșteri și desăvârșite gazde GEORGETA și DUMITRU SILION, ne-a oferit prilejul de a fi prezenți la desfășurarea unui moment ritualic popular, care păstrează adânci rădăcini în ancestralitate.

Fără a fi „regizat”, alaiul de urători care se formează în fiecare an, a fost „tocmit” în acest an de ALEXANDRU IFTIMIE în calitate de „calfă” și alcătuit din flăcăi („băitani”) ai satului (care altădată trebuiau „să aibă armata făcută”), îmbrăcați în costume de căiuți, capre, mascați. Ei au mers cu uratul prin gospodăriile sătenilor, din seara de „Sfântul Vasile” (31 decembrie), până pe 2 ianuarie.

Obiceiurile magice ale satelor au trecut prin timp, păstrându-se până azi ca tradiție populară, precizând însă, că în unele locuri chiar dacă nu se mai practică, se mai păstrează doar reminiscențe ale acestor manifestări. Nu trebuie uitat că ritualurile la care ne referim fac parte din spiritualitatea civilizației românești, spiritualitate care ne vine ca un fir, din adâncurile dăinuirii noastre. Așa cum confirmă cercetările etnografice și folclorice, vechile obiceiuri rurale, alături de dans, port, limbă, artă populară și credință, sunt repere identitare ale poporului.

Plecând de la această constatare, urmărind continuarea tradiției cu pierderile în timp ale unor elemente specifice, dar și completările nou apărute. Chiar dacă evoluția umană duce către modernism, faptul că rădăcinile culturii populare nu s-au pierdut în totalitate, e un semn că vechile obiceiuri încă se păstrează, și mlădițele tinere prind viață în mai multe locuri ale României.

Așa cum am precizat anterior, prezența la Tocileni în 2 ianuarie 2018, ne-a oferit posibilitatea să urmărim în această zi, un vechi moment mitologic, ce nu s-a pierdut. Momentul care s-a desfășurat numit „paradă” este de fapt o manifestare de trecere a pragului de la ANUL VECHI la ANUL NOU și purificarea spațiului sătesc, prin aruncarea simbolică a duhurilor și spiritelor rele, în focul sacru. Ritualul acesta se petrece după ce alaiul cuprinzând jocurile de mascați, de capre, de căiuți încheie uratul pe 2 ianuarie, când până la amiază sunt urate ultimele case, în apropierea cărora este amenajată o arie largă pentru aprinderea focului. Deschizând o paranteză și făcând o paralelă, în zona etnografică Bistrița, „se aprind focurile pe dealuri, să alunge spiritele rele”, pe 23 aprilie, chiar de „Sfântul Gheorghe”, când în calendarul popular se deschide anul agrar.

La Tocileni, în mijlocul zilei de 2 ianuarie (care se păstrează în fiecare an), întregul alai s-a oprit în apropierea centrului satului, unde într-un spațiu liber, era pregătită o claie de paie și stuf.

La întrebarea pe care am adresat-o persoanelor în vârstă ale satului, referitoare la semnificația acestui ritual, răspunsul a fost că așa se păstrează din bătrâni, și că așa este obiceiul. Pentru mine a fost clar că semnificația acestui moment s-a pierdut cu vreo două generații în urmă, și asta pentru că știm că nici un ritual magic al satului, nu era făcut la întâmplare sau fără vreo explicație.

Jocurile de căiuți, capre, mascați, uratul cu plugul, plugușorul, semănatul, se referă la cele 2 ocupații principale ale românilor, agricultura și păstoritul. Pentru a avea un an îmbelșugat (mănos), Anul Nou trebuia să înceapă ferit de duhurile rele, de energiile negative, deci purificat.

Trecând prin toate gospodăriile sătenilor cu alaiul, mascații numiți „huhani” la Tocileni, preiau asupra lor tot ce este malefic, ei fiind protejați de măștile și costumele pe care le poartă. Însoțind alaiul, mascații sunt cei care atrag răul asupra lor, protejând caii, care vor lucra câmpul și caprele ca simbol al fertilității.

Împlinindu-și misiunea în noaptea și în ziua de „Sfântul Vasile” (care în credința ortodoxă este apărător împotriva bolilor), alaiul se îndreaptă pe 2 ianuarie, în locul unde toată comunitatea sătească așteaptă aprinderea focului.

Căiuții sunt primii care încep să joace în cerc, în jurul clăii neaprinse, pentru a delimita și a închide spațiul, ca duhurile rele să nu scape. Apoi, unul dintre mascați, cu o mătură la brâu aprinde focul la baza clăii, apoi urcă spre vârf, în timp ce căiuții cu zgardă de clopoței și cu „șuierători” făcând zgomote, continuă jocul în cerc, după care intră mascații și caprele. Când flăcările încep să crească, să urce, mascații se dezbracă și aruncă în focul purificator, măștile și costumele (din pânză și cordele colorate), pe care le-au avut ca pavăză și scut. Același lucru l-a făcut și jucătorul de capră mare, dar, păstrând capra pentru anul viitor.

Când focul care arde ajungând până la înălțimea de 4 metri, începe treptat să scadă, cei care au fost purtătorii de costume, măști și de capră, sar în foc, presându-l cu picioarele, pentru a se purifica și ei. În timpul ultimelor pâlپări ale focului, tinerii încep o horă.

Precizăm că alaiul trebuie să cuprindă 25 de flăcăi, dar în acest an, „calfa” a integrat și copii, deși în vechime acest lucru nu se obișnuia, însă în noul context, trebuie văzută partea bună a acestei schimbări, întrucât acest moment mitologic al satului, este păstrat și dus mai departe de generația mai mică.

Subliniez apreciativ faptul că, la acest moment de sărbătoare a satului, la desfășurarea acestui ritual, a fost prezent și viceprimarul COSMIN IULIAN EPURAS, care în mandatul domniei sale de primar, a avut ca preocupare și grija pentru construirea, amenajarea expozițională și sfințirea Casei Memoriale a regretatului PATRIARH TEOCTIST (născut în Tocileni), casă care a fost introdusă în circuitul turistic.

Putem concluziona că Tocileni este o așezare de adevărați gospodari, păstrători și iubitori ai vechilor tradiții moștenite, și creatori de frumos, la fel ca și comuna Stăuceni, din care satul Tocileni face parte.

Keywords: *custom; mythology; rituals; sacrality; fire; old year; new year*

AN OLD HABIT (CUSTOM) BELONGING TO THE POPULAR MITHOLOGY OF PURIFYING THE INHABITED SPACE IN THE VILLAGE TOCILENI ON THE DOOR STEP BETWEEN YEARS

(Summary)

The magical customs of the villages, has passed during time, remaining until now as a popular tradition, underling that in some places, if they are not still practiced traces are kept of these rituals.

We must not forget that the rituals we are referring to, are part from romanian spirituality.

The linguistic, ethnographic and folkloric researches, and together with dances, popular clothes an popular art, and belief are identity marks of the people.

In spite of the modern development, the roots of the popular culture and old customers are still valuable. The new generation continue this valuable and loved tradition. Considering what we said before, this context comes in the traditions which takes place on 2nd of January, when youth burns the masks they wore, meaning purification by fire of bad spirits.

Translator teacher,
Anghel Magda – Iași

**IMAGINI DIN TIMPUL JOCLUI
ȘI APRINDERII FOCULUI LA TOCILENI**

Meșterii Georgeta și Dumitru Silion
cu oaspetele Viorica Hrustovici